

**ГЕНДЕР,
СЕКСУАЛЬНІСТЬ
І ВЛАДА:
квіруючи нормативності**

**Матеріали
міжнародної конференції**

“Центр культурно-
антропологічних студій”
за підтримки Регіонального
семінару розвитку вищої освіти
Інституту відкритого суспільства,
Представництва Фонду імені
Гайнріха Бьолля в Україні

“Center for Cultural-
Anthropological Studies”
with support of OSI-HESP Regional
Seminar for Excellence in Teaching,
and Heinrich Böll
Foundation Office
in Ukraine

ГЕНДЕР,
СЕКСУАЛЬНІСТЬ
І ВЛАДА:

квіруючи
нормативності

Матеріали міжнародної
конференції

GENDER,
SEXUALITY,
AND POWER:

Queering
Normativity

Materials of the International
Conference

Гендер, сексуальність і влада: квіруючи нормативності. Матеріали Міжнародної конференції (Харків, 2-4 травня 2014 р.) – Київ: Центр культурно-антропологічних студій, Представництво Фонду ім. Гайнріха Бьоля в Україні, 2014. – 40 с.

Матеріали конференції містять анотації виступів на Міжнародній конференції “Гендер, сексуальність і влада: квіруючи нормативності”, що відбулася 2-4 травня 2014 року в м. Харкові.

Метою конференції є обговорення квір-теоретичних досліджень, які аналізують нормативні режими гендеру і сексуальності, а також проблематизують традиційні теорії сексуальності. Квір-теорію тут скеровано на критичний аналіз імплікацій влади, знання і політик, через які створюються й оприроднюються “інші”.

Матеріали будуть цікаві академічній спільноті зі сфери гуманітарних і соціальних знань – історія, філософія, етнологія, культурна антропологія, культурологія, гендерні дослідження, соціологія тощо.

The materials of the International Conference “Gender, Sexuality and Power: Queering Normativity” that was held on May 2-4, 2014 in Kharkiv (Ukraine), include abstracts of the presentations.

The Conference aims to discuss queer-theoretical research that analyzes normative gender order and normative sexuality as well as problematizes traditional theories of sexuality. The Queer-theory is oriented on analyzing the implications of power, knowledge, and politics through which “Others” are constructed and naturalized.

The materials to be of interest for humanitarian and social academic communities dealing with history, philosophy, ethnography, cultural anthropology, culturology, gender studies, sociology, etc.

Анотації виступів розміщено в алфавітному порядку за прізвищем

Abstracts are alphabetized by names

© Creative Commons: Із зазначенням авторства -
Некомерційна - Без похідних творів, 2014

© Creative Commons: Attribution -
NonCommercial - NoDerivatives, 2014

Зміст

Марія Маерчик, Ольга Плахотнік. Вступ
Maria Mayerchuk, Olga Plakhotnik. Introduction

Галина Зеленина. О «жидах и пидарасах»: инаковость на двоих

Тамара Марценюк. Гетеронормативность и ЛГБТ пары в Украине: реально ли преодолеть идеалы традиционной гетеросексуальной семьи? (К подиумной дискуссии «Гетеронормативность и семья в постсоветский реалиях»)

Леся Пагулич, Льоша Горшков. Пострадянський ЛГБТ-активізм: аналітичний погляд на активістські стратегії (до подіумної дискусії)

Леся Пагулич, Леша Горшков. Постсоветский ЛГБТ-активизм: аналитический взгляд на активистские стратегии (к подиумной дискуссии)

Віталій Чернецький. Верка Сердючка: між дезідентифікацією і менестрельством

Анна Шадріна. «Семейные ценности» против «семьи» Или о чем шутят женщины?»

Татьяна Щурко. Гетеронормативность в дискурсе о «беларуской семье» (к подиумной дискуссии «Гетеронормативность и семья в постсоветский реалиях»)

Галина Ярманова. Оккупай-педофіляй, оккупай-геронтофіляй: нові монстри, уявні загрози та оправдання насильства проти гомосексуалів

Marusya Bociurkiw. Is Pride is the New Normal? Warhol, Shame-Creativity, and Ukrainian Sex

Aspa Chalkidou. Ethnographer / Pornographer: a Brief Note on Problematising the Slash '/' During Conducting in Greece an Ethnography on BDSM Sexual Practices

Vitaly Chernetsky. Verka Serdiuchka: Between Disidentification and Minstrelsy

Nadiya Chushak. “Parada”: on Limits of Western Queer Terminologies in Post-Yugoslav Context

Sara Crawley. Queering the Disciplines: Unbinding Epistemologies and Methods for Sexuality Studies, Knowledge Production and Activism

Judith (Jack) Halberstam. Going Gaga and Going Wild - Gender, Sexuality, Anarchy

Nadzeya Husakouskaya. Becoming a Queer Researcher: Addressing Epistemological and Methodological Challenges in Sexuality/Gender Research in non-Western Contexts (Lessons to Be Learnt from South African Field)

Stevi Jackson. Critiquing Heterosexuality: Queer Theory and Other Critical Perspectives

Alexander Kondakov. Queering the Queer: the Use of Queer Approach in Analysis of the Russian Protest Movement

Robert Kulpa. Critical (Queer) Epistemologies and the Geo-temporal ‘Central-Eastern Europe’ and the ‘West’

Anna Kurowicka. A Matter of Choice: the Politics of Choosing an (A) sexual Identity

Veronika Lapina. Moderate Activism within the Russian LGBT Movement: Production of Normative Activist

Joanna Mizielińska. “Barren” Families Fight Back: Queering Hetero-normative Intimacies in Poland

Agata Stasińska. How Does Love Work? – Love in Relational Practices and Sexual Politics in Poland

Katalin Turai. Narratives of Bisexual Experience as Queer Method

Марія Маєрчик, Ольга Плахотнік

директорки проекту

Конференція «Гендер, сексуальність і влада: квіруючи нормативність» є завершальним акордом трирічного проекту¹, який об'єднав викладачок вишів та дослідниць з чотирнадцяти пострадянських, північноамериканських країн та Європейського Союзу. Цією конференцією ми хочемо розширити наше співтовариство, започаткувати інтенсивнішу міжнародну академічну співпрацю в полі квір-теорії та критичних досліджень сексуальності.

Квір-теорія є дієвим засобом академічного аналізу та активізму, механізмом продукування критичних знань та розвитку соціальної чутливості. Обшир запропонованих на конференції тем показує різноманіття проблем, з якими здатна працювати квір-теорія. За допомогою її інструментів ми можемо вдаватися до аналізу не тільки сексуальності, ідентичності, гендеру чи статі, але й критично працювати з питаннями нормативності, активізму, сім'ї, сексуальних політик і практик, любові, порнографії, проституції, репродукції, нео-лібералізму, споживання, анархізму, фемінізму, поп- та клубної культури, а також залучати інші соціальні виміри – раси, класу, віку, неповносправності тощо.

Квір-теорія в сукупності з іншими постструктуралістськими конструкціоністськими епістемологіями (критична теорія раси, постколоніальні студії) дає нам можливість виявляти і деконструювати влади найтонших реєстрів – тих, що зазвичай залишалися невидимими – а отже бути інструментом деконструкції, розвінчання механізмів соціального вилучення, іншування та маргіналізації. Ось чому квір-теоретичні дослідження і дискусії можуть (і мусять) стати поштовхом для нових форм громадянського, мистецького, академічного активізму, нових суспільних практик, націлених на утвердження прав людини і соціальної справедливості. Окрім цього, критичні викладацькі філософії та стратегії (феміністична та квір-педагогіки) будуть розпрацьовуватися в українських вишах, поступово змінюючи обличчя як вищої школи та академії, так і суспільства загалом.

¹ <http://genderandsexuality.org>

Maria Mayerchyk, Olga Plakhotnik

Project directors

Gender, Sexuality and Power: Queering Normativity Conference is a finale of a three-year project² that has united lecturers of higher educational institutions and researchers from fourteen post-Soviet, North American countries and European Union. With this conference we would like to expand our network and initiate a more intensive international academic cooperation in the field of queer theory and critical studies of sexuality.

Queer theory is a viable means of academic analysis and activism, a mechanism of producing critical knowledge and development of social sensitivity. Broadness of topics, offered at the conference, shows variety of problems, with which queer theory is capable to work. With the help of its instruments we can engage into analysis of not only sexuality, identity, gender or sex, but also critically work with normativity, activism, family, sexual policies and practices, love, pornography, prostitution, reproduction, neo-liberalism, consumption, anarchism, feminism, pop and club culture and also engage other social dimensions – races, classes, age, disability, etc.

Combined with other post-structural constructionist epistemologies (critical race theory, post-colonial studies), queer theory gives us an opportunity to reveal and deconstruct powers of the thinnest registers – those that have usually remained invisible – and, therefore, serve an instrument of deconstruction, dispelling mechanisms of social exclusion, othering and marginalization. That is why queer-theoretical studies and discussions can (and must) become an impetus for new forms of civil, art and academic activism, new public practices, aimed at assertion of human rights and social justice. In addition, critical teaching philosophies and strategies (feminist and queer pedagogies) will be applied in Ukraine's higher educational institutions and will gradually change both the face of higher school, academia, and the society in general.

² <http://genderandsexuality.org>

Галина Зеленина / Galina Zelenina

(Российская Федерация)

О «жидах и пидарасах»: инаковость на двоих

On «Jews and Fags»: One Otherness For Two

Доклад посвящен реконструкции исторического контекста мема «жида и пидарасы», анализу советских и постсоветских стратегий выявления нормы и инаковости как абнормальности, стигматизации по признакам расы и сексуальности и политизации этих характеристик.

Изучение темы «евреи и гомосексуалы / еврейство и гомосексуальность» присутствует в науке на трех уровнях: на уровне сущностного сходства — между самими феноменами: еврейскостью и квирностью; между внешними, как правило, враждебными дискурсами: антисемитизмом и гомофобией; и между дискурсами академическими: квир-исследованиями и иудаикой, в их теоретических аспектах.

Вследствие частичного наложения друг на друга двух секторов — иудаики и квир-исследований, обеспеченного, по крайней мере поначалу, совпадением в ряде ученых сразу двух маргинальных идентичностей, образовался уже академический гибрид вроде Jewish Queer studies. Он не особенно укоренен институционально и держится во многом на вышеобозначенных персональных совпадениях и разработке нескольких проблематик: в области библейских штудий, талмудической филологии, точно — медиевистики и истории Нового времени, и главное — изучения кристаллизации образов и еврея, и гомосексуала как парий западного мегаполиса, систематизации критического отношения к ним, антисемитизма и гомофобии, и дискурсивного слияния расы и сексуальности в *fin de siècle*.

В докладе предпринимается попытка оценить, насколько советские стратегии наследовали изобретения предыдущей эпохи в области стигматизации и маладизации квир-групп, обсуждается

зарождение и развитие враждебной риторики и репрессивной политики, начиная с 1930-х годов и ренессанс некоторых элементов в постсоветской России, моменты противопоставления и точки отождествления двух групп во внешнем дискурсе, сходства и различия их опытов «сидения в чулане» и выхода из него, практика внутренней эмиграции и тема внешней, реальные и идеальные отношения старшего и младшего меньшинств – метафорическое отождествление и практическое размежевание.

Источниковая база работы: законодательные документы, публицистика и периодика советской эпохи и современности, с добавлением social media; источники личного происхождения (мемуары) и документы «устной истории» – интервью с евреями и гомосексуалами, жившими в зрелом возрасте в Советском Союзе (несколько коллекций интервью, взятых в 1990-е – 2000-е; архив автора).

Тамара Марценюк / Tamara Martsenyuk

(Украина)

**Гетеронормативность и ЛГБТ пары в Украине:
реально ли преодолеть идеалы традиционной
гетеросексуальной семьи?**

(К подиумной дискуссии «Гетеронормативность
и семья в постсоветский реалиях»)

**Heteronormativity and LGBT Couples in Ukraine:
Is It Realistic to Overcome the Ideals of Traditional
Heterosexual Family?**

(For the podium discussion «Heteronormativity
and Family in Post-Soviet Realities»)

В постсоветских обществах, в том числе и украинском, после декриминализации гомосексуальных отношений, актуальным остаётся вопрос нормализации и легитимации представителей и представительниц различных сексуальных ориентаций и гендерных идентичностей. В 2010 году Украина поддержала документ Совета Европы «О мерах по борьбе с дискриминацией по признаку сексуальной ориентации или гендерной идентичности». В документе странам-членам Совета Европы рекомендуется принимать меры по улучшению законодательства и политики для обеспечения прав человека в таких сферах, как трудовые отноше-

ния, свобода объединений и мирных собраний, личная и семейная жизнь, образование, охрана здоровья, спорт и др.³

В государственных докладах о положении семей в Украине о существовании гомосексуальных и трансгендерных пар не упоминается. Закрепляется по умолчанию лишь гетеросексуальный вариант семейных отношений, а однополые пары на государственном уровне остаются невидимыми. При этом по данным исследований ЛГБТ-организаций в Украине насчитывается от 100 до 200 тыс. однополых пар.⁴

Этот факт не является случайным, ведь в Украине, как указано в очередном отчете о положении ЛГБТ-сообщества, «не существует никакой формы для официального признания однополых союзов... Они не признаются ни в виде официального брака, ни в виде гражданского брака, доступного для гетеросексуальных пар»⁵. Соответственно, ЛГБТ-пары не имеют социальных льгот и гарантий: «это касается вопросов наследования имущества, опеки над детьми, отсутствия возможности не давать показания против близкого родственника в уголовных делах, и других обстоятельств, где учитывается партнерство. В том числе, лесбиянки не имеют доступа к искусственному оплодотворению, так как этой возможностью могут воспользоваться только замужние женщины».⁶

Такая ситуация осложняет существование ЛГБТ-семей, требует от них преодоления больших трудностей и препятствий. Общество и государство заставляют их все время ориентироваться на идеал традиционной гетеросексуальной семьи при оценке своих отношений. В рамках проекта НПО «Инсайт» при поддержке Представительства Фонда им. Генриха Бёлля в Украине⁷ в 2011 году были проведены глубинные интервью с ЛГБТ-семьями из разных регионов Украины. С одной стороны, ЛГБТ семьям присущ больший, чем гетеросексуальным семьям потенциал по созда-

³ Recommendation of the Committee of Ministers to member states on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity / Council of European, the Committee of Ministers // <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1606669&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDBo21&BackColorLogged=F5D383>

⁴ Маймулахин А.Ю.; Касянчук М.Г.; Лещинский Е.Б. Однополое партнёрство в Украине: отчёт о проведённом исследовании. Донецк: «Атопол», 2009. С.25.

⁵ Українські гомосексуали і суспільство: взаємне проникнення. Огляд ситуації: суспільство, держава і політики, ЗМІ, правове становище, гей-спільнота / Центр «Наш світ». К.: Атопол, 2007. С.48.

⁶ Там же.

⁷ ЛГБТ-сім'ї в Україні: соціальні практики та законодавче регулювання / За ред. Г. Ярманової. Київ: Інсайт, 2012. 78с. // http://ua.boell.org/downloads/Insight_LGBT-Families-in-Ukraine.pdf

нию егалитарних отношений. И определенные примеры из интервью подтверждают эти тенденции. С другой стороны, в гетеронормативном обществе, где патриархатные отношения всегда легитимируются (или через материнство как основное «призвание» женщины, или через распределение обязанностей в семье), ЛГБТ парам непросто противостоять устоявшимся гендерным ролям. И мы наблюдаем разнообразные примеры идеализации и нормализации собственных отношений, попытки вписать их в традиционную гетеросексуальную модель отношений: через например осуществление процедуры венчания в церкви, ношение колец, более традиционное распределение ролей в семье, семейного бюджета.

Леся Пагуліч / Lesya Pagulich

(Україна)

Льоша Горшков / Lyosha Gorshkov

(Російська Федерація)

**Пострадянський ЛГБТ-активізм: аналітичний
погляд на активістські стратегії**

(до подіумної дискусії)

**Post-Soviet LGBT Activism:
Analytical Outlook on Activist Strategies**

(for the podium discussion)

(see Russian version below)

В умовах росту радикальних правих настроїв на пострадянському просторі, посилення впливу церкви на державну політику, присутності правих партій в парламенті дуже важливо підвищувати видимість ЛГБТ, розхитувати рамки нормативного дискурсу, підважувати порядок влади і протистояти консервативній риторичі, яка однією із своїх головних мішеней обирає сексуальні права.

Під час круглого столу на прикладі декількох країн пострадянського регіону будуть обговорюватись стратегії ЛГБТ-активізму, і те, які результати, обмеження і виключення вони в собі несуть.

Політичні спекуляції і «чорний» PR теми гомосексуальності і трансгендерності стають можливими саме через невидимість ЛГБТ-спільноти, неартикульованість питань сексуальності та гендерної ідентичності в публічному полі. Так, в Україні під час Євромайдану було проведено кілька псевдо ЛГБТ-акцій: вони були

організовані з провокаційною метою зіграти на гомофобних настроях населення, зменшити симпатію до євроінтеграції. Організатори акцій використовували дискримінаційну риторику по відношенню до самих ЛГБТ, і їх метою була дискредитація протестних рухів.

Однак аналіз репрезентації ЛГБТ-спільноти в Україні та політики ЛГБТ-активізму демонструє, що, незважаючи на всю свою важливість, видимість ЛГБТ не є панацеєю від нормативного гендерного та сексуального порядку. Прикладом цього може слугувати Київський Прайд 2013, який проводився у форматі правозахисної акції Маршу рівності з вимогами «забезпечити рівні права та можливості для громадян України, які належать до ЛГБТ-спільноти», та об'єднав більшість українських ЛГБТ-організацій. Під час акції було заборонено одягати яскравий або веселковий одяг, цілуватись, триматись за руки або обійматись. Ця акція проілюструвала, як ЛГБТ-активізм нерідко вбудовується в існуючий дискурс «нормальності», відтворює ієрархії і нерівності на основі цисгендерності, нормативної тілесної репрезентації, поведінки. Це посилює гендерний та сексуальний порядок, який, власне, і вилучає та маргіналізує ЛГБТ-спільноту, вибудовує нерівність на основі бінарного гендерного розподілу, а також залишає одностатеві стосунки невидимими на вулицях міста. Апеляція до концепту громадянства відтворює неоліберальну логіку, згідно з якою політичні вимоги обмежуються наданням прав найбільш конформним (цисгендерним) лесбійкам та геям. Відтак, риторика громадянства укріплює існуючі консервативні соціальні інститути та привілеї, які вони надають окремим групам, та не передбачає масштабних соціальних трансформацій.

Узагальнюючи активізм під парасолькою ЛГБТ, в центрі репрезентації залишаються білі цисгендерні чоловіки-геї з нормативними тілами. Політика такого активізму вибудовується відповідно до репрезентації. Сексистська, ейблістська, класистська мова, яка заповнила публічний простір та мейнстримні медіа, без рефлексії застосовується гей-активістами в публічних виступах, дискусіях у ЗМІ та соціальних мережах. Права жінок практично відсутні в порядку денному ЛГБТ-активізму, лесбійки та трансгендерні люди мало представлені в публічному полі, гей-активісти використовують андроцентричну мову, під час дискусій та круглих столів в якості спікерів беруть участь найчастіше чоловіки і т.п.

На тлі нібито успішного Київського гей-прайду у 2013 році і підвищення видимості ЛГБТ-спільноти, активісти вписуються в нормативну матрицю, «нормалізують» спільноту, відтворюють патріархальний порядок, виключаючи квір, ненормативних представниць і представників спільноти, а протести залишаються по-

літично вихолощеними і втрачають свій підривний потенціал в запереченні гендерних і сексуальних норм.

У Росії ситуація, детермінована дією гомофобного закону, не тільки де-юре, але і де-факто приводить ЛГБТ-активізм до серйозної кризи ідентифікації. Поступово намічається ідеологічний розкол на радикально налаштованих активісток і активістів та кон'юнктурних, які вбудовуються в існуючий дискурс влади.

Питання, які будуть обговорюватися під час дискусії: чому стратегії вбудовування є загальними для пострадянського ЛГБТ-активізму, а квір-ініціативи залишаються маргінальними і виключеними з них? Що може підвищити рівень критичності ЛГБТ-активізму до існуючого гендерного та сексуального порядку, створити умови для досягнення соціальної справедливості по відношенню до всіх упосліджених груп? У чому полягає суть розколу між ЛГБТ-активізмом та квір-теорією, як це позначається на виробленні політичних стратегій ЛГБТ-руху з подолання ксенофобних настроїв? Чи можливі компромісні стратегії?

Леся Пагулич / Lesya Pagulich

(Украина)

Леша Горшков / Lyosha Gorshkov

(Российская Федерация)

**Постсоветский ЛГБТ-активизм:
аналитический взгляд на активистские стратегии**

(к подиумной дискуссии)

**Post-Soviet LGBT Activism:
Analytical Outlook on Activist Strategies**

(for the podium discussion)

В условиях роста радикальных правых настроений на постсоветском пространстве, усиления влияния церкви на государственную политику, присутствия правых партий в парламенте очень важно повышать видимость ЛГБТ, расшатывать рамки нормативного дискурса, поддавать сомнениям порядок власти и противостоять консервативной риторике, которая одной из своих главных мишеней выбирает сексуальные права.

Во время круглого стола на примере нескольких стран постсоветского региона будут обсуждаться стратегии ЛГБТ-активизма, и то, какие результаты, ограничения и исключения они в себе несут.

Политические спекуляции и «черный» PR темы гомосексуальности и трансгендерности становятся возможными именно благодаря невидимости ЛГБТ-сообщества, неартикулированности вопросов сексуальности и гендерной идентичности в публичном поле. Так, в Украине во время Евромайдана было проведено несколько псевдо ЛГБТ-акций: они были организованы с провокационной целью сыграть на гомофобных настроениях населения, уменьшить симпатию к евроинтеграции. Организаторы акций использовали дискриминационную риторику по отношению к самим ЛГБТ, и их целью была дискредитация протестных движений.

Однако анализ репрезентации ЛГБТ-сообщества в Украине и политики ЛГБТ-активизма демонстрирует, что, несмотря на всю свою важность, видимость ЛГБТ не является панацеей от нормативного гендерного и сексуального порядка. Примером этого может служить Киевский Прайд 2013, который проводился в формате правозащитной акции Марша равенства с требованиями «обеспечить равные права и возможности для граждан Украины, которые принадлежат к ЛГБТ-сообществу», и объединил большинство украинских ЛГБТ-организаций. Во время акции было запрещено одеваться в яркую или радужную одежду, целоваться, держаться за руки или обниматься. Эта акция проиллюстрировала, как ЛГБТ-активизм нередко встраивается в существующий дискурс «нормальности», воспроизводит иерархии и неравенства на основе цисгендерности, нормативной телесной репрезентации, поведения. Это воспроизводит и усиливает гендерный и сексуальный порядок, который, собственно, исключает и маргинализирует ЛГБТ-сообщество, выстраивает неравенство на основе бинарного гендерного разделения, а также оставляет однополюсные отношения невидимыми на улицах города. Апелляция к концепту гражданства воспроизводит неолиберальную логику, согласно которой политические требования ограничиваются предоставлением прав наиболее конформным (цисгендерным) лесбиянкам и геям. Таким образом, риторика гражданства укрепляет существующие консервативные институты и привилегии, которые они предоставляют отдельным группам, и не предусматривает масштабных социальных трансформаций.

Обобщая активизм под зонтиком ЛГБТ, в центре репрезентации остаются белые цисгендерные мужчины-геи с нормативными телами. Политика такого активизма выстраивается в соответствии с репрезентацией. Сексистский, эйблистский, классистский язык, который заполнил публичное пространство и мейнстримные медиа, без рефлексии используется гей-активистами в публичных выступлениях, дискуссиях в СМИ и социальных сетях. Права жен-

щин практически не упоминаются в повестке ЛГБТ-активизма, лесбиянки и трансгендерные люди мало представлены в публичном поле, гей-активисты используют андроцентричный язык, в дискуссиях и круглых столах в качестве спикеров участвуют зачастую мужчины и т.п.

На фоне якобы успешного киевского гей-прайда в 2013 году и повышения видимости ЛГБТ-сообщества, активисты вписываются в нормативную матрицу, «нормализуют» сообщество, воспроизводят патриархальный порядок, исключая квир, ненормативных представительниц и представителей сообщества, а протесты остаются политически выхолащенными и теряют свой подрывной потенциал в оспаривании гендерных и сексуальных норм.

В России ситуация, детерминированная действием гомофобного закона, не только де-юре, но и де-факто приводит ЛГБТ-активизм к серьезному кризису идентификации. Постепенно намечается идеологический раскол на радикально настроенных активисток и активистов и конъюнктурных, встраивающихся в существующий дискурс власти.

Вопросы, которые будут обсуждаться во время дискуссии: почему стратегии встраивания являются общими для постсоветского ЛГБТ-активизма, а квир-инициативы остаются маргинальными и исключенными из них? Что может повысить уровень критичности ЛГБТ-активизма к существующему гендерному и сексуальному порядку, создать условия для достижения социальной справедливости по отношению ко всем дискриминируемым группам? В чем заключается суть раскола между ЛГБТ-активизмом и квир-теорией, как это сказывается на выработке политических стратегий ЛГБТ-движения по преодолению ксенофобных настроений? Возможны ли компромиссные стратегии?

Віталій Чернецький / Vitaly Chernetsky

(США)

**Верка Сердючка: між дезідентифікацією
і менестрельством**

**Verka Serdiuchka: Between Disidentification
and Minstrelsy**

*(Please scroll down for the English version
of the abstract arranged according to Latin alphabet)*

Верка Сердючка — сценічна персону, створена українським виконавцем Андрієм Данилком — стала чи не найбільш знаним, і також послідовно контрверсійним (за низкою причин) явищем української популярної культури постсовєтського періоду з відчутним квір-наповненням. Однак дотепер феномен Сердючки аналізувався критиками виключно з кута зору ендемічно українського/постсовєтського контексту. Видається вкрай важливим поглянути на еволюцію Верки Сердючки як перформативного проекту в контексті теоретичної дискусії дрег-перформансу в колонізованих культурах та расово іншованих спільнотах, а також проблемне перекресття дрегу та перформанса расової іншости, залучаючи методології квір-теорії, постколоніальної теорії, критичної расової теорії та студій глобалізації.

Коріння Сердючки сягає у традицію кабаре; глядачам в цьому випадку пропонується єдина, хоча еволюціонуюча персону, а не галерея персонажів. Серед її визначальних рис - гендер, етнічність, мова (східноукраїнська суржикова сільська/містечкова говірка), соціальний клас та тілесність (з наскрізним наголошенням стигматизованого/непривілейованого).

Її дрег-перформанс радикально різниться від перевдягання з інтенцією не бути впізнаним (тим, що в американській традиції називається passing); навпаки, це критика passing'у. Як і інші випадки дрег-перформансу, тут маємо гру як з гламурними іміджами, так і з рішуче негламурними. Еволюція Сердючки надає вражаючий зразок того, як дрег може бути кооптованим мейнстримовою культурою, і як він може бути шокуючим, субверсивним, конфронтаційним (іноді одночасно із кооптацією).

Вміщуючи Сердючку в контекст світової традиції дрег-перформансу, я пропоную поглянути як на класичних виконавців на кшталт Чарлза Пірса та Дивайн, так і на амбівалентний перформанс культури нью-йоркських т. зв. “дрег-домів” (drag houses), закорінених в афроамериканські пролетарські спільноти, а також на

протесний дреґ таких виконавців як Веджинал Дейвіс. З іншого боку, перформанс Сердючки іноді небезпечно наближається до того, що в американській традиції відомо як “менестрельство” (minstrelsy), тобто карикатурне, принижуюче зображення іншости (переважно чорних людей білими); в контексті сучасного дреґ-перформансу, найбільше знаним і вкрай контроверзійним прикладом такого роду є Ширлі К’ю Ликор, дреґ-персона Чарлза Нипа.

Джудит Батлер зазначає, що “дрег повністю підриває різницю між внутрішнім та зовнішнім психопростором та ефективно викриває як експресивну модель ґендеру, так і поняття про істинну ґендерну ідентичність”. Водночас вона застерігає, що “це не випадок спочатку апроприації, а потім субверсії. Іноді це обидва процеси одночасно; іноді вони сплітаються у напруження, яке неможливо розв’язати, а іноді має місце фатально несубверсивна апроприація.” Можна гіпотетично зазначити, що у певний момент Данилко злякався сміливості Сердючки. Наново оцінюючи еволюцію Сердючки, можливо найбільш надихаючі випадки субверсивного перформансу мали місце, коли вона залучала практики того, що Хозе Муньоз теоретизував як дезідентифікацію, політично насичений перформанс представника квір-спільноти та водночас расово меншинної, підпорядкованої ідентичності. Процес дезідентифікації, стверджує Муньоз, “змішує і реконструює закодований месидж культурного тексту в такий спосіб, що винаочнюються універсалізуючі та витісняючі махінації цього месиджу, и його праця переключається на те, щоб меншинні ідентичності та ідентифікації були враховані, включені та наділені силою.”

Анна Шадріна / Anna Shadrina

(Беларусь)

**“Семейные ценности» против «семьи»,
Или о чем шутят женщины?”**

**“Family Values” versus “Family”,
or What Do Women Joke About?**

Во всем мире сегодня ощутимы последствия второго демографического перехода: все дальше отодвигается брачный возраст, сокращается рождаемость, растет терпимость к разным формам внебрачного сожителства и одиночному проживанию, появление детей больше не является обязательной причиной регистрации отношений. Однако диверсификация семейных форм не включена в постсоветскую официальную риторику.

Консервативный тип социальной политики, характерный для постсоветских процессов в России и Беларуси, предполагает сильное влияние государственной идеологии, поддерживающей традиционное разделение семейных гендерных ролей. Под семьей здесь понимается союз, основанный на браке, источником благосостояния которого видится мужчина-провайдер.

Текущее усиление риторики «традиционных ценностей» и политика неотрадиционализма, связаны с постсоветским сокращением участия государств в обеспечении благосостояния граждан и является эвфемизмом передачи максимальной ответственности за благополучие семей в частные руки.

По данным ООН, Россия занимает первое место в мире по уровню разводов. На второй позиции находится Беларусь. Главными причинами хрупкости постсоветского брака эксперты называют перегруженность женщин, совмещающих профессиональную занятость и семейные обязанности и низкое участие мужчин в домашних делах.

Ответом «официальной мысли» на статистику разводов и сокращение рождаемости в России и Беларуси является не пересмотр концепции семейной политики, а побег в «лучшее прошлое», к застывшим категориям «здоровой семьи, равной браку», «любви до гроба» и «традиционного секса».

Нарастающие противоречия между условиями капиталистического рынка труда и семейными обязанностями постсоветская идеология предлагает решать с помощью «возврата женщин в семью». Но в действительности не каждая семья может прожить на одну зарплату мужа-добытчика, равно как не каждый домашний очаг организован вокруг гетеросексуальной пары. Таким образом, дизайн семейной политики в указанных странах стремиться закрепить за женщинами двойную нагрузку.

В этой перспективе становится понятна логика текущей борьбы с «пропагандой гомосексуализма» в России. Выделение части граждан в отдельную группу по признаку сексуально идентичности и ее демонизация позволяет «защищать» и активно тиражировать убеждения в универсальности «истинной мужественности» и «женственности» и как следствие, поддерживать без реформирования социальный порядок, в котором неоплачиваемый домашний труд – «естественная потребность» женщин. Объектами защиты выбраны дети.

Одной из мер по укреплению текущего гендерного режима стало создание документа, описывающего критерии «вредного для здоровья и развития детей контента информационной продукции, распространяемой в интернете». Среди прочих критериев, документ, в частности, содержит такие пункты, как «дискре-

дитация традиционной модели семьи посредством изображения пары, состоящей в гетеросексуальном браке, как грубой и отталкивающей».

Однако произведения популярной культуры, воплощая образы гендерно-сегрегированных субъектов и последствия их взаимодействия в быту, часто предлагают неожиданный критический анализ идеологии «традиционных ценностей». В швах этих продуктов, созданных с целью поддержания официальной версии «нормы», хорошо просматриваются причины чрезвычайной хрупкости гетеронормативного союза.

Парадоксальная природа дискурса, критикующего самого себя, анализируется на примере юмористической программы российского телеканала ТНТ Comedy Woman. Анализ десятков выпусков stand-up шоу показывает одновременную «невозможность» симпатичного гетеросексуального союза и его дискурсивную безальтернативность. Очевидно, процессом постоянного наведения и снятия «транса семейных ценностей» посредством поп-культуры можно объяснить одновременный рост символической ценности брака и показателей разводов в России и Беларуси.

Татьяна Щурко / Tatsiana Shchurko

(Беларусь)

**Гетеронормативность в дискурсе
о «беларуской семье»**

(к подиумной дискуссии «Гетеронормативность
и семья в постсоветский реалиях»)

**Heteronormativity in the Discourse about
«A Belarus Family»**

(for the podium discussion «Heteronormativity
and Family in Post-Soviet Realities»)

На постсоветском пространстве тема семьи уже давно переведена в русло морали, нравственности и духовности. Более того сексуальность и гендерные отношения связываются с такими понятиями, как «традиции народа», «христианские ценности», «деградация института семьи», «разложение моральных устоев». Беларуская нация представлена на уровне государственной риторики как традиционно ориентированная на семейные ценности, воспитание детей, целомудренное поведение.

Так, президент страны Александр Лукашенко заявил: «Белорусам всегда были присущи домовитость, любовь к своей се-

мье, детям. Эти национальные черты помогли нам выстоять, сберечь на протяжении столетий свою самобытность. В наше время иметь здоровую, полноценную семью с несколькими детьми должно быть престижно и выгодно. Охрана здоровья матери и ребенка, укрепление семейных ценностей всегда являлись гуманитарным императивом государственной политики нашей страны».⁸

Причем легитимируется не просто семья в широком смысле слова, а очень конкретный тип семьи – гетеросексуальная полная благополучная многодетная семья. Институт семьи сакрализуется и предстает как высшая ценность, как естественные и непреложные ценности, наделенные атрибутами социальной нормативности и благополучия.

*«Нет важнее и почетнее для женщин миссии, чем материнство, рождение и воспитание детей, бережное отношение к семейным ценностям. Крепкая семья, здоровые дети - это не только счастье родителей, но и основа благополучия страны, ее надежного будущего».*⁹

За бортом такой нормы оказываются очень многие, которые становятся маргиналами в общественной иерархии: одинокие женщины / мужчины, неполные семьи, однополые семьи. В официальных документах государства, например, «одинокое» материнство предстает как негативная тенденция, симптом кризиса института семьи и традиционных устоев, что в свою очередь считается угрозой демографической безопасности страны. Такой вариант семьи не рассматривается как вопрос выбора, но следствие негативного развития событий: *«Жизнь одинокой матери всегда драматична, даже если она сама выбирает себе такую судьбу».*¹⁰

В учреждениях образования появляется такое направление воспитательной работы как семейное воспитание: *«Неумение молодых супругов строить семейные отношения и отсутствие у них соответствующей подготовки, которую необходимо начинать с дошкольного возраста, нередко приводят к семейным конфликтам и распаду семьи. Поэтому процесс воспитания личности следует рассматривать как процесс воспитания личнос-*

⁸ Лукашенко А. Здоровье государства – это благополучие человека, согласие в обществе, целеустремленность нации. Послание президента А.Г.Лукашенко белорусскому народу и Национальному собранию // Советская Белоруссия, 30 апреля 2008. С. 1–4.

⁹ Бибииков В. Сердцем хранимые // Советская Белоруссия, 6 марта 2012. Доступно по адресу: <http://www.sb.by/post/127668/>

¹⁰ Тамерланова Л. Рожу по собственному желанию // Советская Белоруссия, №219-220, 04.08.2001. С.5.

ти определенного пола, включающий подготовку к выполнению в будущем соответствующих полу социальных ролей».¹¹

Соответственно, требование ЛГБТ-сообщества права на брак видится, по меньшей мере, кощунством или оскорблением «святая святых» и даже посягательством на национальную безопасность. Интересно, что подобные границы нации выстраиваются не только официальной государственной риторикой, но и альтернативными / «оппозиционными» политическими акторами.

Например, заместитель председателя Партии Белорусского народного фронта (БНФ) Григорий Костусёв заявил: «Если высказать мое личное отношение к этим людям — я их немного жалею, потому что это ненормальное явление в отношениях человека к человеку. Поэтому я думаю, что такие вещи люди не должны выпячивать, показывать другим людям. Это личная проблема того человека, которого она затрагивает». Подобным образом высказывались не только члены Партии БНФ, но и представители других партий и организаций.

Галина Ярманова / Galina Yarmanova

(Україна)

**Оккупай-педофіляй, оккупай-геронтофіляй:
нові монстри, уявні загрози та оправдання
насильства проти гомосексуалів**

**Occupy-pedophiliay, Occupy-gerontophiliay:
New Monsters, Imagined Threats and Justification
of Violence against Homosexuals**

Мета моєї доповіді – розглянути реконфігурацію сексуальних панік в Україні, які набули нових обрисів за останнє десятиліття. На відміну від кампаній за моральну чистоту початку 1990-х, направлених проти порнографії, проституції та епідемії ВІЛ/СНІДу, мішенню сучасних сексуальних панік стають гомосексуальність та педофілія. За останні кілька років гомофобних новинарних заголовків, про-сімейних карнавалів та законодавчих ініціатив з криміналізації т. зв. «пропаганди гомосексуалізму» утвердилася нова ідеологія, згідно з якою гомосексуальність являє собою гостру суспільну загрозу, з якою необхідно активно боротися. Лесбійки та

¹¹ Организация работы по полоролевому воспитанию детей дошкольного возраста. Мозырь: ООО ИД «Белый Ветер», 2007. С.3.

геї конструюються як збоченці чи потолоч, а одностатеві стосунки – як нездорові, деградуючі, лякаючі та розпусно-шкідливі не лише для тих, хто їх практикує, але і для всього суспільства й нації в цілому. Приміром, Всеукраїнська Рада Церков заявляє про те, що релігійні організації не можуть стояти осторонь питання одностатевих стосунків, оскільки «все суспільство страждає від зла, яке чинять окремі його представники», а визнання одностатевих шлюбів неодмінно призводить до суспільної катастрофи аж до зникнення населення цілих країн.¹² Відтак, репресії проти гомосексуальних людей розглядаються як необхідний гігієнічний засіб, як обґрунтоване суспільне чи державне втручання.

Сучасна право-консервативна гомофобна позиція вибудовується вздовж тих самих логік, якими послуговувалися моралізатори під час введення «сухого закону» в Сполучених Штатах в 1920-х: буцімто ці «пороки» призводять до злочинів, і тому мають бути викорінені, а люди, залучені в ці практики, є ненормальними, відтак їх треба захистити від саморуйнування.¹³ Засудження гомосексуальності як злочинної робить геїв морально беззахисними та легітимізує насильство, направлене проти них. Молоді чоловіки в містах підстерігають геїв біля під'їздів, на плешках та коло гей-барів, знаючи, що побиття та навіть вбивства гомосексуалів їм зійдуть з рук. Рухи Окупай-педофіляй та Окупай-геронтофіляй, започатковані в Росії та підхоплені в Україні, є новими формами організованого переслідування та насильства над гомосексуальними чоловіками та підлітками. Мейнстрімний медійний та політичний дискурс нерідко проводить паралелі між чоловічою гомосексуальністю та педофілією; в діяльності та риториці «борців з педофілією» межа між насильницькою сексуальною агресією та нелегальними, але добровільними діями, остаточно розмивається.

Як зазначає Гейл Рубін, сучасна сексуальна стратифікація суспільства, що встановлює межу між «хорошим», нормальним, природним та благословенним сексом та «поганим», ненормальним і протиприродним, трактує практики, пов'язані з грошима, неповолітніми та не-гетеросексуальністю, як однозначно огидні, злочинні та небезпечні.¹⁴ Для «борців проти педофілії», по суті, цен-

¹² Декларація Всеукраїнської Ради Церков та релігійних організацій «Про негативне ставлення до гріха гомосексуалізму, його пропагування в суспільстві та спроб легалізації так званих одностатевих шлюбів (реєстрації одностатевих партнерств)», 2007.

¹³ Gayle S. Rubin. "Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality" in *Deviations: A Gayle Rubin Reader*. Duke University Press: Durham & London, 2011.

¹⁴ Gayle S. Rubin, *ibid*.

тральне місце з цього переліку посідає гомосексуальність: Окупай-педофілія та Окупай-геронтофілія зосереджуються на цькуванні саме гомосексуальних чоловіків та підлітків, при цьому розглядаючи аналогічні гетеросексуальні крос-генераційні комерційні контакти як більш допустимі та незагрозливі. Апеляція до «захисту дітей», що протягом останнього століття зарекомендувала себе надієвішим механізмом для розпалювання сексуальних панік, надає суспільну респектабельність та схвалення дійсно злочинним організованим практикам приниження та переслідування геїв. Відсутність законодавчого захисту від дискримінації, ефективних механізмів у боротьбі зі злочинами на ґрунті ненависті, наявність законів про статутне зґвалтування та широкомасштабна кампанія, направлена проти гомосексуальності та педофілії, роблять спротив з боку гомосексуальних чоловіків та підлітків майже неможливим.

Боротьба з геями як новими монстрами, які становлять уявну суспільну загрозу, наочно демонструє, яким чином легітимна, обґрунтована занепокоєність про сексуальне благополуччя молодих людей на практиці функціонує як засіб ізоляції молодого покоління від «сексуальних єретиків» та стає інструментом для впровадження політики, наслідки якої значно перевищують її заявлені цілі і нерідко наносять шкоду молодим людям, яких вона буцімто прагне захистити.

Marusya Bociurkiw / Маруся Боцюрків

(Canada)

**Is Pride is the New Normal?
Warhol, Shame-Creativity, and Ukrainian Sex**

**Чи є прайд новою нормою?
Воргол, соромна креативність та український секс**

This paper, part artist's talk, part scholarly enquiry, draws upon my experience as a diasporic, queer East European artist and scholar to discuss the intersection of the affects pride and shame as they relate to queer/ethnic subject positions. Using Andy Warhol as leitmotif, I recently made a film called "What's the Ukrainian Word for Sex? A Sexual Journey Through Eastern Europe" (Canada 2010). The film drew upon my first trip to Ukraine to look at how language, religion and Communism have impacted upon the construction of post-Soviet sexualities. This paper, written after the film's release, examines the

ways in which Warhol occupied a liminal space between whiteness and ethnicity, his whiteness like a projection screen upon which an entire panoply of western values was allowed to flicker. It expands upon Eve Kosofsky Sedgwick's analysis of Warhol and in particular her notion of shame-creativity, which she applied to him: «Shame functions as a nexus of production: production, that is, of meaning, of personal presence, of politics» (135). Like most analysts of Warhol's persona and artistic oeuvre, Sedgwick largely kept considerations of Warhol's queerness separate from his ethnicity. This separation became a kind of anti-icon for what I was trying to achieve with my film – the near-impossible bringing-together of queer sexuality and ethnicity, and, in a parallel gesture, of sexual pride and ethnic shame. Five years after the film's release and in the midst of an unprecedented rise of homophobia in Eastern Europe, this paper also muses upon what the future holds for post-Soviet queer epistemologies. How has the Western/NGO formulation of 'pride' and the increasing institutionalization of LGBT in Ukraine (Martsenyuk) served queers? What are the East European cultural histories and nuances that escape Western analyses or normative institutional models, which may in fact reinscribe a kind of orientalist othering? What role does popular culture play? Based on some very recent research into queer and feminist organizing in Eastern Europe, I will ask, following Probyn, "can there be politics after pride?" (129).

This presentation will include a short clip from the film.

Works Cited:

Martsenyuk, Tamara, "The State of the LGBT Community and Homophobia in Ukraine", *Problems of Post-Communism*. Vol. 59, no. 2, March/April 2012. Pp. 51-62.

Probyn, Elphie, *Carnal Appetities: FoodSexIdentities*, New York: Routledge 2000.

Sedgwick, Eve Kosofsky, "Queer Performativity, Warhol's Shyness, Warhol's Whiteness" in *Pop Out: Queer Warhol*, ed. Jennifer Doyle et al., Durham: Duke University Press, 1996. P. 135.

"What's the Ukrainian Word for Sex: A Sexual Journey Through Eastern Europe" Dir. Marusya Bociurkiw, Winds of Change Productions Canada 2010.

Aspa Chalkidou / Асна Халкіду

(Greece)

**Ethnographer / Pornographer: a Brief Note on Problematising
the Slash ‘/’ During Conducting in Greece
an Ethnography on BDSM Sexual Practices**

**Етнограф(ка) / порнограф(ка): короткі зауваги
до проблематизації слешу (/) в етнографії БДСМ
сексуальності в Греції**

The aim of this paper is a self-reflective critical approach on the boundaries of ethnographic and pornographic narration during conducting and presenting on public an ethnography on sexuality. More specifically I intend to (re)turn my gaze to a specific category of methodological ambivalences raised during conducting my fieldwork about BDSM sexual practices and social networks in Greece.

Issues of methodological ambivalences became more explicit to me when I had to present on academia or at the classroom parts of my Thesis that discusses erotic scenes from the field. That kind of methodological ambivalences concerned the limits on the description of sex scenes that took part during bdsm sessions at (semi)private play parties.

On my presentation I will focus to my tendency to self-censor deep and explicit detailedness about erotic and bodily semiotics from my field notes. I would like to talk about the ethical issues and personal dilemmas I had to deal with during my decision to open my ethnographic narration to explicit hard-core sex acts. I would also like to share some thoughts about the radical possibilities of opening the anthropological gaze/field/narration in porno-graphic tactics.

I claim that ambivalences concerning the extend of erotic detailedness and the descriptive analysis of sexual practices is not only a form of scientific self-censorship in the name of a (misguided) political correctness. Nor only a sign of devaluation of the study of sexual acts and practices in gender studies. Moreover, I want to approach that methodological/epistemological ambivalence as a “scientific anxiety”, on behalf of the discipline of social anthropology, concerning:

1. The proximity between two scientific traditions: the method of anthropological participant observation and the method of sexual descriptions of early sexology.

2. The proximity of detailed narration about sexual practices with pornographic-tactics.

Vitaly Chernetsky / Віталій Чернецький

(USA)

**Verka Serdiuchka: Between Disidentification
and Minstrelsy**

**Верка Сердючка: між дезідентифікацією
і менестрельством**

*(див. українську версію анотації вище,
згідно з кириличним алфавітом)*

Verka Serdiuchka, a stage persona created by the Ukrainian performer Andrii Danylko, became arguably the best known, and also consistently controversial—for a host of reasons—phenomenon of post-Soviet Ukrainian popular culture with an identifiable queer bent. To this day, however, Serdiuchka has been analyzed by cultural critics only within the endemic Ukrainian/post-Soviet context. However, it would be particularly instructive to address the evolution of Verka Serdiuchka as a performer/performance project in the context of a theoretical discussion of drag performance within colonized cultures and communities of color, as well as the problematic intersection of drag and performing racial otherness, engaging the methodology of queer theory, postcolonial theory, critical race theory, and globalization studies.

Serdiuchka's roots are in the cabaret tradition; the audience is presented with a single, although evolving, persona, not a host of characters. Among her defining features: gender, ethnicity, language (eastern Ukrainian rural/small-town speech), social class, body image (overall emphasis on stigmatized/non-privileged).

Her drag performance is radically different from cross-dressing with an intention to pass; it is rather a critique of "passing." Like other drag performances, it plays with images of glamour and also with decidedly non-glamorous ones. Serdiuchka's evolution has provided a powerful example of how drag can be co-opted by mainstream culture and can be in-your-face, subversive, and confrontational (sometimes both simultaneously).

To contextualize Serdiuchka within the global drag tradition, I propose looking at both classic performers like Charles Pierce and Divine, the ambivalent performance of the New York Drag House culture rooted in working class communities of color, and the radical protest drag of performers like Vaginal Davis. On the other hand, on several occasion it has teetered dangerously close to what in the American tradition is known as minstrelsy: caricature performance of otherness

(usually of blacks by whites); within the context of contemporary drag performance, the best-known, and very controversial, example of this kind is Shirley Q. Liquor, the drag persona of Charles Knipp.

Judith Butler has argued that “drag fully subverts the distinction between inner and outer psychic space and effectively mocks both the expressive model of gender and the notion of a true gender identity.” However, she cautions, “This is not first an appropriation and then a subversion. Sometimes it is both at once; sometimes it remains caught in irresolvable tension, and sometimes a fatally unsubversive appropriation takes place.” One can argue that at some point, Danylko became afraid of Serdiuchka’s bravery. Rethinking the evolution of Verka Serdiuchka, I find that the most inspiring episodes occurred when she engaged in what Jose Muñoz has theorized as disidentification, a political performance by a queer representative of a racialized minority. Disidentification is associated with recycling and rethinking encoded meaning. The process of disidentification, argues Muñoz, “scrambles and reconstructs the encoded message of a cultural text in a fashion that both exposes the encoded message’s universalizing and exclusionary machinations and recircuits its workings to account for, include, and empower minority identities and identifications.”

Nadiya Chushak / Надія Чушак

(Ukraine)

**“Parada”: on Limits of Western Queer Terminologies
in Post-Yugoslav Context**

**“Гей-парад”: про обмеженість західних
квір-термінологій в пост’югославському контексті**

Concepts of homonormativity and homonationalism have gained popularity in Western queer theory as tools for critical engagement with the realities of the modern world. However, some authors (Kulpa 2011, Moss 2012) argue that they are not applicable to the post-socialist region, where heteronormativity and traditional nationalism continue to exclude LGBT population. In my paper i will contest this assumption drawing on analysis of the Serbian box office hit *Parada* (Parade, 2012, dir. Dragojević). Local and international observers heralded the film as an important contribution to the discussion about the LGBT rights in Serbia and broader region of former Yugoslavia. In the context of the mainstream anti-LGBT hate speech and violence, this fictionalized account of the background to the first ‘successful’ Gay

Pride held in Belgrade in 2010 was celebrated as important attempt to overcome homophobia and even ethnic divisions in the region. I will critically examine assumptions about positive implications of the film's coverage of the LGBT community and activism drawing on concepts of homonormativity and homonationalism. Parada is representative of only certain views on how LGBT activists and community in Serbia should work to achieve more rights and recognition on behalf of the broader society. Built around the fate of two couples (one gay and one straight) that form an unlikely and troubled alliance in order to organize first Serbian Pride march, film contributes to popularization of the depoliticized neo-liberal ideal of sexual politics. Parada is also illustrative of the ways homonormativity and homonationalism can overlap with discourses of (self)balkanization (cf Todorova 1997) to produce the 'proper' way of being a homosexual Serbian citizen. To demonstrate how Parada mirrors these processes, as well as how some LGBT activists in Serbia are contesting such politics and hierarchies, i will contextualize the film in the broader discussion happening in Serbian LGBT activist scene over the last few years in connection to (mainly failed) attempts to organize gay pride events. This will show that concepts of homonormativity and homonationalism can be applied with some limitations to post-Yugoslav and broader post-socialist context to provide a more nuanced picture of recent developments here.

Kulpa, R. (2011). 'Nations and Sexualities – 'West' and 'East', in R. Kulpa & J. Mizelińska, *De-Centring Western Sexualities: Central And Eastern European Perspectives* Farnham, England; Burlington, VT: Ashgate, pp. 43-62.

Moss, K. (2012). 'Split/Europe: Homonationalism and Homophobia in Croatia'. Available at <http://www.ecpgbarcelona.com/sites/default/files/SplitPrideBarcelona.pdf>

Todorova, M. (1997). *Imagining the Balkans*. Oxford University Press

Sara Crawley / Сапа Кроулі

(USA)

**Queering the Disciplines:
Unbinding Epistemologies and Methods for Sexuality Studies,
Knowledge Production and Activism**

**Квіруємо дисципліни:
вивільняючи епістемології і методи для вивчення
сексуальності, продукування знань та активізму**

Too often the humanities and social sciences are pitted against each other as unresolvedly distrustful of the other's method. This conflict is often proposed as dualistic positionalities such as empiricism

vs. theorizing or quantitative vs. qualitative methods. Further, methods are often taught as bounded relics of a particular disciplinary structure — coded as permanent, rigid, unchangeable and timeless. As a result, academic knowledge is regularly critiqued as out of touch with “the real world” or not directly helpful for activism. For this panel, I want to forego the question: “which disciplines are most queer?” in favor of asking: “how might queering the disciplines make knowledge production more useful?”

Given that “epistemology is the study of knowledge and justified belief (Stanford Encyclopedia of Philosophy, <http://plato.stanford.edu/entries/epistemology/>),” it is useful to interrogate the bases on which beliefs are justified for academic methods and to consider how such beliefs aid or hinder the useful pursuit of knowledge for sexualities studies and activism. Queering the disciplines should involve critique of binary oppositions built into the disciplines as well as deconstructing the underlying epistemologies that prop up each discipline.

This panel will focus on understanding four epistemologies common among disciplines in liberal arts and sciences (positivism, critical theory, interpretivism, and postmodernism) and their potential applications to sexualities studies. Rather than ask whether quantitative or qualitative research is superior as method or whether theory supersedes empiricism (or vice versa), we will examine the underlying assumptions and goals of each epistemology and ask what applications each epistemology might have (or not have) for sexualities studies and what such studies might offer the public or activists. While it is the case that positivism and postmodernism are contradictory epistemologically, we might ask whether numbers and counting are hopelessly problematic for queer or feminist work. Hence, is a queer content analysis possible and what will it help us know? Similarly, is empiricism always understood as truth seeking and, if not, what usefulness does empiricism provide? Is a focus on interpretation “science” and to what degree should science as discourse be relied upon as justifiable belief? Are methods permanently bounded by their own historical use or can they be flexible? In addition to offering some possibilities, I will urge participants of this panel to bring questions or offer solutions that queer traditional methods for the purpose of generating knowledge that adds to public knowledge and activism.

Judith (Jack) Halberstam / Джудіт (Джек) Галберстам
(USA)

**Going Gaga and Going Wild – Gender,
Sexuality, Anarchy**

**Роби як Гага, шаленій – гендер,
сексуальність, анархія**

In a new book on “The Wild” I turn to anarchist thought to elaborate a queer politics for this particular moment of crisis and renewal. As many thinkers have proposed recently, a turn to anarchy makes sense at this time precisely because people’s faith in the state and in a politics of inclusion and assimilation is wearing thin, particularly in leftist circles; and, anti-hegemonic, anti-state and anti-assimilationist positions have been rendered thinkable by Occupy movements and other global expressions of radical dissent. My recent book, *Gaga Feminism*, in that it both calls for and describes an end to “the normal,” or that form of state power that manages people by disciplining them in relation to a fantasised norm, could be called anarchist. And my book on failure, in that it breaks with the all or nothing logics of success driven by capitalism, could be characterized as anarchist critique. In this new project, I seek to make explicit the stakes of a queer investment in anarchy that both reaches back to punk movements from the 1970’s for inspiration but also seeks other traditions of anarchy globally.

Nadzeya Husakouskaya / Надзея Гусаковская
(Belarus)

**Becoming a Queer Researcher: Addressing Epistemological
and Methodological Challenges
in Sexuality/Gender Research in non-Western Contexts**

(Lessons to Be Learnt from South African field)

**Стаю квір-дослідницею: епістемологічні та
методологічні виклики в дослідженнях гендеру
і сексуальності в незахідному контексті**

(уроки з південноафриканського поля)

This conference paper offers critical reflections on epistemological and methodological challenges that I - as a trans-identified though not transsexual white though not-Western researcher from Belarus - faced

being a visiting researcher in South Africa and exploring experiences of ‘transition’ (both spatial and gendered) of black transgender and intersex unprivileged individuals moving within/across South African borders to access medical care.

One of the most challenging moments for me as a researcher investigating into constructed understandings of the ‘health needs’ and fixed ‘identities’ of transgender and intersex internal migrants in urban Gauteng has been my own position within the field while gathering data and afterwards while analyzing it and writing ‘a comprehensive’ report. I faced conflicted and constructed nature of my “queerness”, “whiteness” and academic privileges in the field. I have also been struggling to negotiate different methodologies and conflicting epistemologies in an urgent need to avoid methodological nationalism and neocolonial epistemological approaches to my South African participants.

There two main questions I would like to discuss in the presentation.

- How is it possible to write/report research on gender/sexuality topic in non-Western context in order to be able to achieve three somewhat contradictory goals – (1) to contribute to the advocacy (positivist approach), (2) convey polyphony of the voices of the participants (interpretive approach), and (3) reveal constructed nature not only of what one explores but how one does it (poststructuralist perspective) (Gubrium and Holstein, 1997; Loseke, 2013)?
- How one can/has to become a *queer researcher* while doing research on sexuality/gender in non-Western contexts? What *queer* can mean and how it can function in this context(s)?

I believe these reflections drawn on my experience doing field work in a very particular time, space and field (Johannesburg, South Africa, August 2012 – May 2013) can be useful for a wider discussion on potential and possibilities to queer epistemologies in a process of (academic) knowledge production in sexualities studies in non-Western contexts. By ‘Western’ I primarily mean Anglophone America and Europe as geo-spatial, discursive, and cultural boundaries where, for example, transgender studies has been developed. I also hope to include some reflections that I would have by May 2014 on my new project on transgender masculinities in contemporary Ukraine.

Stevi Jackson / Стіві Джексон

(UK)

**Critiquing Heterosexuality: Queer Theory
and Other Critical Perspectives**

**Критикуючи гетеросексуальність:
квір-теорія та інші критичні перспективи**

Given that queer theory is often misunderstood, this presentation will seek to place it in the context of other critical perspectives, discussing how it marked a departure from earlier 'gay affirmative' approaches and how it both differs from and overlaps with feminist critiques of heterosexuality. In the process I will evaluate the strengths and weaknesses of each approach, arguing that while queer theory has provided us with useful conceptual tools it also has some drawbacks, in particular in relation to the intersection between heteronormativity and gender hierarchy, the hierarchical ordering of heterosexualities (some are more normative than others) and the everyday ways in which institutionalised heterosexuality is perpetuated, modified, negotiated and (sometimes) challenged. This also raises the problem of both individual and collective/political agency, which 'purist' forms of queer theory disavow; here I will suggest an approach to agency that sees it as social in origin rather than arising from within individuals. Overall I will be arguing for a more eclectic theoretical approach that acknowledges the gains made by queer theory but also what might be lost by ignoring alternative critical perspectives. In particular I will argue that these alternative perspectives are essential in order to understand the ways in which intimate lives are changing in contemporary societies and the varied responses to this throughout the world – from the normalisation of same-sex relationships and acknowledgement of diversity of personal lifestyles on the one hand to homophobic backlash and the reassertion of conservative family values on the other.

Alexander Kondakov / Александр Кондаков

(Russian Federation)

**Queering the Queer:
the Use of Queer Approach in Analysis
of the Russian Protest Movement**

**Квіруючи квір:
використання квір-підходу для аналізу
російського протестного руху**

The periods of massive mobilization of the Russian 'hidden' civil society are coming unexpectedly, for the very civil society including. The protests of 2011-2012 in Russia are surprising in this regard. However, the analysis of protests was framed in traditional approaches that search for political identities, solidarity and class conflict in explaining the mobilisation of people. I think these approaches have several troubles: (1) the trouble of identification of the protest movement, which limits its potential and actual qualities by excluding those who 'deviate' from the imagined mobilised identity; (2) the trouble of thinking political action, which narrows down the protest movement activities by looking only at massive street rallies and marginalising other types of political action; (3) the trouble of institutionalisation of the movement, which presupposes that any collective action must be organised in a particular form with important official politicians acting as a council of the movement. Traditional epistemology dictates to think the protest movement as a solidary class that acts in its interests and with its unique forms of claiming rights and articulating demands. Queer approach that I offer to use differs habitual modes of analysis and answers these troubles with more clarity and new ideas. In this paper, I want to show the potential of queer theory for analysis of issues other than homosexualities. The analysis of the protest movement in Russia benefits from this perspective and the queer theory is 'tested' in other than sexualities studies field. Moreover, I think that the practices of resistance were shaped by the ways of thinking about protest movement. In this regard, queer approach shapes them differently and provides an emancipatory ground for resistance in other than dominant forms of political action of demands on the streets.

Henceforth, my tasks in this paper are various: (1) to rethink protest movement in the queer framework; (2) to rethink queer approach outside of sexualities studies; (3) to offer possibilities of shaping resistance and political action without habitual borders of political movements, politics of demands and traditional class struggles. I

archive reports of political participation of people in the process of sharing our own agenda on the further ways, in which Russia might go instead of perpetuating violent state bureaucracy of nowadays. I also archive attempts – unfortunately, successful ones – of those in power to appropriate the ways of thinking about protest movement in habitual epistemologies, which events resulted in another persuasive act of domination and visible decline of the protest. On the other hand, the movement rather was reshaped in the existing circumstances, than eliminated. The new forms of resistance take us back to those political actions that least privileged and most oppressed learnt to perform in the times of Soviet Union.

Robert Kulpa / Роберт Кулна

(Poland)

**Critical (Queer) Epistemologies and the Geo-temporal
'Central-Eastern Europe' and the 'West'**

**Критичні (квір) епістемології та гео-темпоральні
'Центрально-Східна Європа' і 'Захід'**

Hamid Dabashi has recently asked on the pages of Al Jazeera, 'Can the non-Europeans think?' He pointed that 'Philosophy' is rendered as the European tradition, while the intellectual traditions from the other cultural, geographical, and linguistic regions are deemed subjects of 'ethno-philosophy'. Similar points in relation to e.g. 'Sociology', and other disciplines were made by many others... Sadly, no matter how many voices try to raise our awareness of hegemonic inequalities in knowledge production between the 'metropolis' and the 'colony', the 'centre' and the 'periphery', the 'West' and the 'Rest', the 'North' and the 'South', the 'West' and the 'East' - the persisting reality of inequality never seems to abandon us.

The tradition of critical studies, where I locate the roots of gender and queer studies, offered much insight and effective reworking of some of the issues connected to the dis-balanced relations of epistemic power. Particularly black feminist and queers of colour scholars need to be mentioned in raising ethnicity, race, class, and gender to the focal issues of the intersectional thinking with, and through, 'theories'. However, many issues relating to our contemporary practices of (queer) knowledge production remain unacknowledged in queer studies. Notably, I would add the hegemony of the English language, and the geographical division of the academic stratosphere into the 'peripheral Others' and the self-proclaimed 'central/metropolitan West'.

In this presentation I want to ponder some examples of the hegemonic geo-temporal 'knowledge situations' in queer studies, where the practice of 'doing queer studies' renders them a tool of inequality that directly translates onto (un)real imaginaries of the 'Central-Eastern Europe' and the 'West'. I want to question how the geographical origin, place, and institutional location determines the academic status as the 'knowledge producer/theorist' or 'knowledge consumer/informant'. How the peer review processes turns into the gate keeping - a militarised war of put downs and privilege safeguarding within 'queer studies'. And finally, the role of (English) language and multilingualism as tools of oppression & liberation within practice and the domain of 'queer studies'.

Anna Kurowicka / Анна Куровіцка

(Poland)

**A Matter of Choice: the Politics of Choosing
an (A)sexual Identity**

**Справа вибору: політики обирання
(а)сексуальної ідентичності**

The question whether sexual orientation is a biological imperative, a matter of social influence, or of choice, has played a crucial role in the recent fight for equal rights for LGBT people in the USA and Western Europe. Despite the growing influence of the queer approach to human sexuality, identity politics based on the "born this way" paradigm are still perceived as the surest way to equal rights. The idea that one chooses to become homosexual (somehow rarely applied to heterosexuality) is used by opponents of LGBTQ rights to discredit non-normative sexual orientations and to highlight the threat of "spreading" homosexuality among innocent bystanders. It is perhaps no wonder that many proponents of identity politics approach the notion of choice as a factor in sexual orientation with some suspicion.

This very issue also appears in the discussions within the asexual community as people are encouraged to choose whether "asexual" is a term that best describes them and if it does, to identify as such. Another instance when asexuals bring up choice is when defining asexuality and attempting to differentiate it from other, potentially similar, phenomena: "The distinction between asexuality and celibacy or abstinence is that asexuality is not a choice" (AVEN FAQ). This claim appears not only on the popular community and resource website quoted above, but also in a lot of mainstream coverage of asexuality:

you can choose to be celibate or abstain from sex, but being asexual is not a choice, it is an innate sexual orientation. Putting the matter in such a way is clearly inspired by the liberal humanist vision of a subject as individual, independent, and free in his or her (usually his) choices. On the other hand, the subject is also in some ways determined by their “natural” proclivities and bound by the rules of sexual attraction. This approach to choice ignores a long history of politically motivated sexual choices, often made by women: becoming a nun, identifying as a lesbian, or abstaining from sex altogether, to name a few. All of them, situated in various moments in time and cultural contexts, can be read as feminist interventions in the patriarchal system of sexual relations, and nowadays also serve to complicate popular assumptions about sexual orientation as one’s natural quality. By exploring the intersections of celibacy, abstinence and asexuality, this paper will discuss the political aspects of choosing one’s sexual identity and problematize the idea of a clear-cut distinction between “free choice” and “natural quality.”

Veronika Lapina / Вероніка Ланіна

**Moderate Activism within the Russian LGBT Movement:
Production of Normative Activist**

**Помірний активізм в російському ЛГБТ русі:
продукування нормативної активістки/активіста**

Current situation in Russia, concerning LGBT activism appears to be problematic: the implementation of new legislation, which prohibits propaganda of non-normative sexualities among minors openly proclaimed Russian political heterosexism and homophobia. This research aims to look at LGBT activism in contemporary Russia and how it is being reshaped in these circumstances. It reveals not only the ways in which implementation of anti-propaganda legislation(s) galvanized resistance on the part of LGBT community, but also how this change in Russian national politics enhances a conflict within LGBT movement in Russia. Anti-propaganda legislation strengthens the moderate/radical divide between the activists, which is a legacy of the post-Soviet LGBT movement in the 90s.

My work disentangles the ways in which normativity is produced by the major Russian LGBT organization (an umbrella organization, which aims to unite various regional initiatives) – ***The Russian LGBT Network***. I’m arguing that the Network’s exclusionary politics leads to the creation of the normative activist (and the idea of the normative way of doing activism), which falls into the category of moderate or

compromise-oriented. My analysis of its agenda shows how the Network (and its members) defines itself as *moderate* by opposing itself to examples of what activists from the Network call *radical activism* in Russia. The information I gathered from my interviews with activists shows, how the Network, the most powerful and well-known LGBT organization in Russia, attempts to normalize a moderate trend in activism and narrate this trend as the only acceptable way of engaging in activism in such problematic circumstances; thus, they are constantly reiterating the concept of “radical activism” as an improper way of engaging in LGBT activism in the current situation of severe political heterosexism. I point out that the Network incorporates in itself groups of activists, LGBT initiatives and single activists which follow the so-called moderate trend, and purposefully excludes other activists, who they categorize as radical.

In my presentation I’ll draw attention to the ways in which the Russian LGBT Network invents itself as a national LGBT movement while being an imagined community, and how it constructs radical activists as ‘others’, thus discursively excluding them from the movement. By looking at the All-Russian LGBT Network as an imagined community I’ll demonstrate how the idea of normative Russian LGBT activists is produced and perpetuated: for example, how the Network uses maps and proclaims horizontal comradeship to claim their domination. Finally, I will show how such attempts to create dominant pattern of moderate activism also triggers resistance on the part of radical groups and initiatives, how such groups as a result of enhancing conflict become more visible participants of the movement. Radical/moderate divide and the production of new normativity creates a number of complex activists’ networks within Russia, which can intersect and can be in conflict with each other.

Joanna Mizielińska / Йоанна Мізеліньска

(Poland)

**“Barren” Families Fight Back:
Queering Heteronormative Intimacies in Poland**

**“Нерепродуктивні” сім’ї кидають виклик:
квіруючи гетеронормативну інтимність у Польщі**

To date, most of the academic literature about queer families and kinship has been written within the Western (specifically Anglo-American) context, and argued either for or against intrinsically radical/

queer or assimilative/normative nature of such relationships. Some scholars, like Lee Edelman, claim a fundamental opposition between 'queerness' and 'family.' Such voices present us with a restrictive (if not essentializing, sic!) reading of queerness and family, which does not hold true, as I will argue, in some (if not many) geo-cultural locations. There still has not been enough work to go beyond the oppositional 'dilemma' and venture into de-centring the politics of geo-location. I will argue that the perspective of/from Central and Eastern Europe lends new perspectives into this Western, mostly Anglo-American debates, and move beyond the stalemate of subversion vs assimilation debates.

During the presentation I would like to engage in the Anglo-American discussions by mobilising the cases and examples from Poland. Firstly, drawing on the recent Parliamentary debates about proposed same-sex partnerships bills (all three rejected), and on the findings from the on-going project "Families of choice in Poland", I will outline public/political strategies of silencing and excluding/including certain types of intimacies. Secondly, drawing on biographical interviews and case studies, I will show how members of 'families of choice' struggle for a recognition of their relationships in daily lives. In doing so I hope to show how the heteronormative public ideal is being slowly undermined by the emerging (new) LGBT narratives.

I would like to take that opportunity to think together with the participants about the following questions: Is the argument saying that we should abandon the term 'family' as (arguably) fundamentally heteronormative, adequate in the Polish/CEE context, where the meaning of kinship/family is intrinsic to its geo-temporality, and where the social and political significance of (traditional) 'family' is high? Or maybe a more subversive way would be to re-claim 'family values' and use them for one's own purposes? What queer could there be about family/kinship in the post-communist cultures? Is it possible to think of queerness and family not in opposition, but in conjunction? How does a specific geo-temporal context impacts the debates on 'gay marriage'/'civil partnerships' and other forms of legal formalisation? What lessons could Anglo-American queer scholars learn from looking at the 'non-Western' geo-temporal specificities?

Agata Stasińska / Аґата Стасіньска

(Poland)

How Does Love Work? – Love in Relational Practices and Sexual Politics in Poland

Як працює любов? – Кохання в практиках стосунків та політиках сексуальності у Польщі

Recently, there has been an ongoing shift in Polish LGBT politics, from ‘coming out and visibility’ to the politics underlining the subjectivity of the non-heterosexual relationships (Kulpa, Mizielińska, Stasińska 2012; Stasińska 2013). Particular emphasis is placed on ‘love’ as a new LGBT/queer strategy of NGO activism or independent social campaigns.

Is this change also reflected in narrations of non-heterosexual people in Poland? What does ‘love’ mean in their experiences and relationships? What is the role of ‘love’ in their narrations on sexual identity? Is ‘love’ a mere feeling or can it be a political concept reaching beyond the individual life trajectories?

In my presentation I would like: (1) to engage with the recent discussions about same-sex relationships in the ‘West’ and beyond; (2) to recall narratives of ‘love’ from interviews with Polish non-heterosexual couples. I would also like to ponder on the possibility of reading ‘love’ as queer feeling and strategy, and on how ‘love’ corresponds to ‘relationality’ (Butler, Boellstorff) and ‘ordinariness’ (Heaphy), but in non-Western geo-temporal contexts.

Katalin Turai/ Каталін Турай

(Hungary)

Narratives of Bisexual Experience as Queer Method

Наративи бісексуального досвіду як квір-метод

In this paper, I will present the methodology that I use in my PhD-project: the analysis of narrative life-course interviews about people’s changing attractions towards women and men over a life span. I collected 24 unstructured interviews between 2010 and 2013 in Budapest, Hungary with people of various sexual identifications and I analyze how they integrate the changes of their gender preference into their self-images. I will show how this specific critical interrogation of people’s “experiences” (Scott 1992, Cerwonka 2011) can enhance our

understanding of sexual desire, fantasy, practice, and identity and the ways they are dynamically intertwined and constructed.

On the one hand, in response to charges against queer studies as not empirically informed enough, I suggest that narrative interviewing (see Riessman 1993) is an under-explored but promising queer method. For one, it is interdisciplinary, lying at the intersection of textual deconstructive and sociological-anthropological constructionist analysis. Also, narrative interviewing allows interviewees to performatively build up themselves and their gendered-sexual lives (see Butler 1993) – which process happens retrospectively and in dialogue with the present, employing their «own», socially embedded terms, without the imposition of constraining frames of structured questions (see Browne and Nash 2010).

Consequently, I will also argue that the topic of bisexuality – in this case, conceptualized as sexual interest in both/all gender over a life span – is a field of research for which queer theory and narrative methodology together provide an ideal framework. Engaging in the scholarly debate about the place of bisexuality in queer studies, I follow those who claim it is not only marginalized, but would indeed be a fruitful area, first and foremost in the deconstruction of the heterosexual-homosexual – and the interconnected male-female – binaries (see du Plessis 1996, Young 1997, Hemmings 2002, Weiss 2003, Sullivan 2003, Borgos 2007). A narrative-queer study of bisexual interviews enables a joint examination of gender and sexuality, and offers an insight into their performative re-production, moving beyond the reductive description of the interviewees' opinions (see e.g. Pennington 2009). As critical of the homo-/heterosexual binary, queer theory is also critical of their often normative separation. I thus will show how the two are implicated in each other through various bisexual practices, resulting in the analysis of heterosexuality as well (between queers or implicated in bisexual femininity performances) (see Dollimore 1991, 1996; Schwartz 2007, Morgan 2011).

Організаційний комітет / Conference Committee

Олена Бор'як / Olena Boriak
Надзея Гусаковська / Nadzeya Husakouskaya
Льоша Горшков / Lyosha Gorshkov
Сара Кроулі / Sara Crawley
Марія Маєрчик / Maria Mayerchuk
Наталія Малишева / Natalia Malysheva
Ольга Плахотнік / Olga Plakhotnik
Анна Степанова / Anna Stepanova
Анна Шадріна / Anna Shadrina
Туула Ювонен / Tuula Yuvonen
Галина Ярманова / Galina Yarmanova